DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2021-3-91-61>

УДК 342.591

Мельченко В.І.¹

Донбаська державна машинобудівна академія

Деркаченко Ю.В.²ПВНЗ «Міжнародний науково-технічний університет
імені академіка Юрія Бугая»

ОСНОВНІ НАУКОВІ ПІДХОДИ ТЛУМАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ КОРУПЦІЯ

Анотація. Корупція негативно впливає насамперед на реалізацію прав народу (принцип рівності громадян перед літерою закону). Поширюючись на майже всі сфери життя, корупційні злочини заважають мотивувати українців до гідного життя, прищеплювати повагу до правозахисної системи. У населення через викривлення поняття корупції, як негативного явища, недостатньо прагнень у дотриманні правопорядку. Корупційні правопорушення стосуються кожного громадянина України, бо через злочинну діяльність страждає якість життя, зменшується рівень доходів через тіньову економіку. Корупція істотно підвищує криміногенну обстановку в країні, деморалізуючи суспільне ставлення до діянь чиновників, високопосадовців. Громадяни України не поспішають втручатися у боротьбу з корупційними складовими життя через формування моральних деформацій сприйняття корупції. Успішне розв'язання корупції в Україні – надзвичайно важлива проблема. Для успішної антикорупційної діяльності знадобиться поглиблене вивчення корупції, виходячи з принципів системної методології, використовуючи позиції юридичних і політичних інституцій, соціально-філософських, економічних наук, соціологічних досліджень стосовно змісту корупції, відношення суспільства до корупційних діянь. Для ефективної боротьби з корупцією необхідно провести ґрунтовне дослідження задля чіткого розуміння суті цього явища. Досліджуючи інформацію з аналітичних джерел (офіційних документів), можна зробити наступний висновок: корупційна діяльність в Україні тісно переплітається з організованими злочинами, правопорушеннями в економічній сфері. Ці ж дані є в відомостях, які подаються в прогнозах, програмах, що націлені на боротьбу з суспільно-небезпечними злочинними проявами.

Ключові слова: корупція, хабарництво, державне управління, вища освіта.

Melchenko Vitaliy

Donbass State Machine-Building Academy

Derkachenko Yuliia

Academician Y. Bugay International Scientific Technical University

MAIN SCIENTIFIC APPROACHES OF INTERPRETATION
OF THE CONCEPT OF CORRUPTION

Summary. Corruption has a negative impact primarily on the realization of the rights of the people (the principle of equality of citizens before the letter of the law). Extending to almost all spheres of life, corruption crimes hinder motivating Ukrainians to live a dignified life, instilling respect for the human rights system. Due to the distortion of the concept of corruption as a negative phenomenon, the population lacks the desire to maintain law and order. Corruption offenses affect every citizen of Ukraine, because the quality of life suffers due to criminal activity, the level of income decreases due to the shadow economy. Corruption significantly increases the criminogenic situation in the country, demoralizing public attitude to the actions of officials and high-ranking officials. Citizens of Ukraine are in no hurry to intervene in the fight against corruption in life through the formation of moral distortions in the perception of corruption. Successfully tackling corruption in Ukraine is an extremely important issue. Successfully anti-corruption activities will require in-depth study of corruption, based on the principles of systemic methodology, using the positions of legal and political institutions, socio-philosophical, economic sciences, sociological research on the content of corruption, society's attitude to corruption. In order to effectively fight corruption, it is necessary to conduct a thorough study in order to clearly understand the essence of this phenomenon. Examining the information from analytical sources (official documents), we can draw the following conclusion: corruption in Ukraine is closely intertwined with organized crime, offenses in the economic sphere. The same data are available in the information provided in the forecasts, programs aimed at combating socially dangerous criminal acts. The aim of the study. Drawing on the modern views of scientists to study the nature of corruption. Methods, object and subject of research. The following methods were used in the study: comparative analysis, systematization of modern scientific works and legislation. The subject of the research is the norms of anti-corruption legislation, specialized literature concerning the problems of effective counteraction to corruption offenses, normative-legal acts.

Keywords: corruption, bribery, public administration, higher education.

Постановка проблеми. В Україні є багато проблемних моментів у всіх сферах життя. Одна з найгостріших проблем, що стоїть перед суспільством країни (суб'єктами), – корупція. Розвиток України гальмує саме корупція, негативно

впливаючи на суспільство в цілому, руйнуючи окремі особистості, у яких викривляється сприйняття відповідних хабарницьких правопорушень.

Наразі у всіх владних інституціях можна побачити корупційні злочини, які вчиняє чимало

¹ ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5492-8902>² ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3019-9730>

громадських діячів, політиків та інших державних службовців. Наочно оцінити негативний вплив корупції на становлення громадянського суспільства може кожен українець. Цей вплив з кожним днем стає все більш помітним та неоправданим, бо корупція формує справжню загрозу національній безпеці держави.

Аналіз досліджень та публікацій. Багато вітчизняних дослідників та науковців займаються тривалий час вивченням поняття корупції, її сутності. Серед найбільш цікавих аналітичних праць з вивчення питань корупційної діяльності та протидії хабарництву можна виділити публікації наступних науковців: А.Я. Естрін, Ю.А. Комісарчук, В.В. Побережний, І.Ю. Тимофеева, Є.В. Невмержицький, А.С. Політова, М.В. Фоміна, В.І. Франчук, Л.Г. Коваль, Н.В. Кузнецова, В.О. Криволапчук, С.М. Клімова, В.В. Кузьменко та інші.

Не дивлячись на існування багатьох напрацювань у питанні корупції та її протидії, на науковому рівні ця проблема вивчена недостатньо. Недопрацьованими залишаються дослідження з питань корупційних діянь в залежності від їх впливу на суспільство та життя, сфер їх розповсюдження. Аналізуючи хабарництво існуючим підходом (через обмежене законодавством коло впливу), виникнення корупційних зв'язків серед державних службовців приватного сектору та посадовців виключає їх відповідальність за вчинення корупційних злочинів. Через це страждає ефективність проведення антикорупційної політики.

Мета дослідження. Головна мета це спроба дослідити у широкому розумінні сутність корупції, роблячи висновки, опираючись на сучасні погляди науковців стосовно корупції, її сфери впливу на життя, наслідків; запропонувати авторське визначення поняття «Корупція».

Виклад основного матеріалу. Щоб ефективно протидіяти корупційним злочинам, долати їх наслідки, не обійтися без всебічного вивчення та аналізу (дослідження) цього негативного явища. Безсумнівно, суспільству необхідно повне обґрунтоване наукове визначення поняття «Корупція» задля однозначного його трактування. Проте наразі деякі науковці підкреслюють, що уніфікація визначення «Корупція» недоступна у сучасних умовах. Єдине поняття корупції та визначення універсального методу її протидії – складний процес, побудований на еволюції суспільства.

Проблема полягає ще і в тому, що корупція проявляється завжди по різному, змінними залишаються і її причини, наслідки. У різноманітності проявів корупційних діянь вирішальне значення мають багато факторів, серед яких традиції народу, етнічні особливості, релігійність та традиції, національність, менталітет. Не менш важливий фактор – правові аспекти.

На сьогоднішній день можна виділити 2 основних підходи до тлумачення поняття «Корупція»: класичний та сучасний методи.

Класичний підхід до формування терміну «Корупція» користується задля загальної характеристики морально-етичного стану суспільства. Дотримувалися цих поглядів на корупційні правопорушення філософи Аристотель та Платон, політичний діяч Макіавеллі та історик Фукідід. Перша згадка про корупцію, як хабарництво

та підкуп, належить до таких часових рамок, як розквіт цивілізації Межиріччя.

В політичному ключі поняття корупції вперше було використане Аристотелем, що визначив цю проблему, як тиранію (корумпованість форми монаршого правління). Соціальне визначення терміну «Корупція» популяризовано в римсько-античну епоху.

Сучасний підхід до тлумачення корупції ґрунтується на використанні 2-х напрямків. Перший термін формується у сенсі синоніму, розкриваючи подібні злочини продажністю службових діянь. Список посадових злочинних правопорушень постійно розширюється, додаючи до класичного простого роз'яснення корупції (хабарництво та підкуп) такі дії, як підкуп виборців, розтрата коштів, вимагання, протекціонізм та багато іншого. Другий напрямок розглядає корупцію, як специфічність поведінки посадової особи, яка насамперед пов'язана зі зловживанням влади та службовим становищем в особистих цілях.

Найбільш точне, на нашу думку, тлумачення поняття «Корупція» запропонував Є. Невмержицький, що доцільно підкреслив дефініцію з точки зору законодавства. Корупція – це діяльність держслужбовців, що базується на зловживанні їх службовим становищем задля отримання незаконних пільг та прибутків матеріального характеру. Зловживання владою задля збагачення пов'язане з організованою злочинністю [8, с. 71].

Доктор юридичних наук В.О. Криволапчук [20] дає наступне визначення (характеристику) корупції. Це складне соціальне явище, що потрібно розглядати в багатьох аспектах (моральні, економічні та правові норми). Він підкреслює, що корупційні діяння в сучасному розумінні – розгалужена система злочинних відносин, що укорінилися окрім державних структур, у інших галузях. Зокрема, це кредитно-фінансова та зовнішньоекономічні системи, всі ланки влади, діяльність бізнесу.

Історично склалося, що в Україні корупція розвивалася та процвітала (укріплювалася) досить тривалий час. Але в обігу серед провідних діячів та науковців термін «корупція» почав вживатися лише в 1913 році (робота А.Я. Естрін «Посадові злочини»). Реальні корупційні злочини (прояви продажності та підкупу чиновників державних установ) в Україні, з якими боролися правоохоронні органи протягом другого тисячоліття (друга половина цього проміжку часу), була оцінена А.Я. Естріном. Він зазначив, що спрощене визначення корупції – продажність та можливість підкупу посадових осіб, державних чиновників, громадських діячів та політиків взагалі [4, с. 28].

Наукові діячі В.В. Кузьменко та М.В. Фоміна [21] зазначили у своїх напрацюваннях, що визначати термін корупції, розглядати сутність цього явища потрібно у рамках взаємозв'язку цих правопорушень зі сферою суспільних відносин. З цього боку, корупцію можна трактувати, як особливий тип відносин обміну, до яких входять окремі громадяни та різні інститути. Всіх учасників корупційних взаємовідносин можна оцінити, як єдиний соціальний організм.

Багато науковців [14; 15; 21] підкреслюють, що наведений приклад не може вважатися по-

вним, бо не включає всі можливі прояви корупції. Вчені-правознавці України говорять, що антикорупційна політика держави не може базуватися лише на протидії хабарництву, бо подібні правопорушення – одне з примітивних та відомих форм прояву корупційних злочинів. Корупційну сутність наразі має багата кількість злочинних діянь у різних сферах життя, тому ці злочини підпадають під дію правового захисту держави.

Корупція активно проявляється та укорінюється не тільки у сфері муніципального та державного управління, а й активно використовується у приватному секторі. Правова система наразі не може точно кваліфікувати подібні випадки корупційних схем, унеможливує правовий вплив на відносини приватного сектору.

Міжнародним співтовариством сформовані стандарти визначення корупції. Основна відмінність тлумачення корупції міжнародних конвенцій у порівнянні з українським законодавством – відсутність чіткості у визначенні поняття «Корупція». Для визначення корупційних відносин використовується перелік злочинів, що прийнято вважати корупційними. Дослідники погоджуються з подібним широким тлумаченням цього негативного явища, бо завдяки цьому на міжнародній правовій арені створено більше умов для застосування у широкому сенсі антикорупційного законодавства.

Палермська конвенція ООН проти транснаціональної організованої злочинності від 15 листопада 2000 р. вважає корупцією організованою злочинністю. У ній виділено 3 рівня корупційних діянь: в області державного управління; у сфері комерційних відносин; на високому рівні: у політиці, адміністраціях, фінансових установах. Останній вид корупції має руйнівний вплив на економіку та державу в цілому.

В основу Конвенції ООН проти корупції покладені положення з Палермської Конвенції. Вона зазначає, що до переліку корупційних злочинів слід віднести: підкуп державних посадових осіб (іноземних та національних), осіб, що займають посади у міжурядових організаціях; розкрадання майна державною посадовою особою, неправомірне привласнення грошових коштів або нецільове використання майна; зловживання осіб в корисливих цілях свого службового становища; незаконне збагачення державної посадової особи; розкрадання майна чи коштів в приватному секторі, підкуп; відмивання доходів, що були отримані незаконним шляхом (через тіньові схеми); перешкоджання правосуддю.

Формулювання підходу до корупційних злочинів можна побачити в Міжнародному кодексі поведінки державних посадових осіб. Ці норми були прийняті 12 грудня 1996 р. резолюцією Генеральної Асамблеї ООН. У цьому документі корупція представлена у «вчиненні особами певних дій чи бездіяльності при виконанні своїх посадових обов'язків, спроба вимагати чи приймати подарунки, що служать стимулом (обіцянкою) виконати незаконні дії, коли має місце така дія або бездіяльність».

У більш широкому сенсі уявлення про корупцію, що є негативним соціальним явищем, міститься в довідковому документі ООН про міжнародну боротьбу з корупцією. В ньому йдеться про

те, що корупцію не можна вважати лише підкупом чи хабарництвом. Це зловживання державною владою, маючи на меті одержання вигоди в особистих інтересах. Рада Європи визначає корупцію, як хабарництво та іншу поведінку осіб, на яких покладене виконання певних обов'язків приватного сектору чи держави, що призводить до вчинення державною посадовою особою, незалежним агентом чи приватним співробітником правопорушень, які мають на меті одержання для себе чи інших осіб будь-яких незаконних переваг (вигод).

Підсумовуючи міжнародно-правові тлумачення поняття корупції, що викладені в офіційних документах Ради Європи та ООН, визначення корупції наступне: це зловживання державною владою для особистих переваг (одержання матеріальних чи нематеріальних цінностей), в цілях груп та третіх осіб. Визначення допомагає зрозуміти, що корупція набагато ширша за хабарництво та підкуп. Вона охоплює непотизм (підтримка та заміщення вигідних (прибуткових) посад родичами та друзями) та численні форми привласнення суспільних коштів з метою особистого використання.

Антикорупційні міжнародні договори (Конвенції ООН проти корупції 2003 року [11], Конвенції Ради Європи про кримінальну відповідальність за корупцію 1999 року [12]) містять остаточно визначені норми, які стали після ратифікації Україною цих міжнародних документів у 2006 році частиною української правової системи.

Найкоротше сучасне визначення корупції було сформульовано Джозефом Сентуріа (Joseph Senturia): «зловживання суспільною владою заради вигоди». Сутність корупційних діянь в сучасних умовах, визначення їх змісту – досить складна задача для правової системи України. Наразі корупція проникла в усі сфери суспільних відносин. Так формуються стійкі форми, що здатні оманливо показати громадянам, що корупція – частина життя і її неможливо подолати.

Не дивлячись на всі проблеми корупції та її протидію в Україні, сутність цих діянь (внутрішній зміст) одна – це використання людиною своїх повноважень (влади) задля отримання «наживи». Подібні діяння демонструють деморалізацію суспільства, легковажне відношення до моральних принципів та законів.

Основа негативного ставлення до корупції з давніх часів до сьогодні – раціональність особи, наділеною владою, її звички підпорядковуватися у роботі нормам права та моральним принципам. Подібні основи закликають провладних осіб (чиновників, депутатів, держслужбовців, підприємців та інших громадян) утримуватися від зловживання владою, відповідати принципам суспільного права (ніяк себе не виділяючи).

Тлумачний словник С.І. Ожегова містить наступну характеристику корупції: «руйнування моральних засад у посадових осіб, політичних діячів, що виражається у хабарництві, протизаконному збагаченні, розкраданні, а також зрощуванні кримінальності» [3, с. 445].

У Великому тлумачному словникові сучасної української мови термін «Корупція» має декілька визначень:

1. Це неправомірні діяння осіб, що уповноважені на виконання державних функцій, спрямовані на беззаконну експлуатацію наданих їм функцій (повноважень) з метою отримання від них послуг, матеріальних благ, а також інших вигод.

2. Це безпосереднє користування посадовою особою свого становища з метою індивідуального збагачення.

3. Це підкупність, корумпованість держслужбовців, громадських функціонерів.

Юридична енциклопедія трактує корупцію злочинним діянням в політичній сфері, державному управлінні, що базується на використанні службовцями владних повноважень, довірених їм посадових повноважень для власного збагачення [6].

Етимологічно «корупція» утворилась від 2-х латинських слів «correi» та «rumpere». В перекладі correi – неминуча причетність до однієї справи декількох представників сторін. Rumpere – руйнувати, порушувати, шкодити, розтлівати та скасовувати.

Характерна ознака корупційного злочину – конфлікт, що виникає між особистими інтересами працедавця посадової особи та її діями. Це може бути конфліктна ситуація між суспільними інтересами та діями конкретної особи. Найчастіше корупційні правопорушення можна віднести до шахрайства проти державної влади.

Юридичний словник Генрі Блека корупцію визначає наступним чином: «це дія всупереч прав та обов'язків, що не сумісна зі службовими обов'язками особи, яка неправомірно користується власним статусом з метою отримання вигод та інших переваг собі чи іншим особам» [7].

І.Ю. Тимофеева вважає, що корупцію може вчинити будь-яка людина, у якій є влада користування ресурсів. Якщо службовець починає діяти на свій розсуд, нехтуючи своїми посадовими обов'язками, моральністю та законом, це і є корупційний злочин. Його можуть вчинити співробітник правоохоронних органів, лікар, викладач, бізнесмен, суддя, депутат, чиновник та інші особи. Головний стимул до вчинення корупційних злочинів – шанс отримати прибуток (економічну вигоду) завдяки використанню повноважень. Головний чинник, який може спинити корупціонерів, – ризик викриття злочину, страх отримати покарання за правопорушення [3, с. 5].

Професору Н.В. Кузнецову належить думка, що корупцію не можна визначати у вузькому сенсі (як правовий злочин). Необхідно розглядати корупційні діяння, як економічне, соціальне явище, засноване на порушенні норм моралі. Вони шкодять функціонуванню на державному рівні правових відносин, моральних норм суспільства [9, с. 21–26; 10, с. 106]. З цього можна зробити наступний висновок: сутність корупції – природа людини, яка здатна робити вчинки в певних обставинах, всупереч принципам виховання та моралі.

Проблема процвітання корупції у межах України полягає в тому, що, не дивлячись на проголошення побудови держави на основі принципів демократії та права (як у розвинутих Європейських країнах), наразі законом легалізують-ся суспільні корупційні відносини. Суспільство

розглядає прагнення нажитися – нормою поведінки, що повністю суперечить концепції побудові демократичної держави, верховенства права.

Проблема поглиблюється тим, що корупціонери (чиновники, підприємці та інші особи) вважають свої прагнення до збагачення – демократичними правами. Ця думка спотворює принципи демократії, культури, моральності. Наразі вчені та дослідники опрацьовують наукове осмислення цієї негативної складової українського суспільства задля об'єктивної оцінки та розробки ефективних методів протидії корупції.

Деякі країни Європи (наприклад, Данія та Фінляндія) не використовують поняття корупції. Воно розкривається в окремих правопорушеннях, прописаних у законодавстві. Зокрема, Франція терміном «Корупція» позначає близько 20-ти складників кримінальних злочинів. В сукупності подібні правопорушення мають кваліфікуючі ознаки – забезпечення безпідставних благ (ст. 432-14 Кримінального кодексу), незаконне використання довіри фірми чи майна (ст. 425-4, 437-3, 460, 464 Закону про компанії) чи інших [20, с. 19].

Розмите визначення корупції у законодавствах України та інших держав викликає у наукових колах, серед юристів-практиків певні дискусії. Протиріччя викликає норма, яка вважає корупцією прийняття пропозиції чи обіцянка неправомірної дії. Логічно сформулювати, що корупційний злочин є згода на одержання неправомірної вигоди у будь-якій існуючій формі: усна домовленість, письмова угода чи інший вид. Проблема полягає в тому, що для притягнення корупціонера до відповідальності потрібно довести факт корупції. Якщо «обіцянку» в письмовій формі можна вважати доказом вчинення правопорушення, то підтвердити усну згоду неправомірних дій посадової особи майже неможливо.

Ст. 1 Закону «Про боротьбу з корупцією» від 05.10.1995 [17] визначає корупцію діяльністю осіб, що виконують свої посадові обов'язки (функції держави), спрямованою на одержання проти-законним шляхом послуг, благ матеріального характеру, пільг чи інших переваг. Багато проблем стосуються визначення протизаконної дії державного службовця, бізнесмена чи іншої особи декількома поняттями «корупція», «корупційні діяння». Оперуючи терміном «діяння» («діяльність»), основуючись на різновекторність його тлумачення, можна уникнути відповідальності. На законодавчому рівні корупція розглядається в єдиній формі – коли особа одержує відповідні предмети.

Дискусій вдалося уникнути прийняттям Закону України «Про засади запобігання і протидії корупції» [16], який набрав чинності 01.07.2011 р. У ньому у ст. 1 закріплено визначення поняття корупції: це використання суб'єктом відповідальності у корупційних злочинах посадових можливостей, мета яких – отримання незаконної вигоди чи обіцянка вчинення правопорушень задля вигоди особистої чи інших осіб. Беззаконне застосування даних особі посадових можливостей може стосуватися фінансових ресурсів, інших переваг та привілеїв, пільг, нематеріальних активів. Корупційне правопорушення – умисна протизаконна дія з ознаками корупції, що вчи-

няється суб'єктом відповідальності, за яку законодавством установлене адміністративне, кримінальне, цивільно-правове чи дисциплінарне покарання [1].

Більшість країн світу розширює поняття корупції, підкреслюючи, що це не просто хабарництво, а й інші прояви («кумівство», різні незаконні форми привласнення публічних грошей, патронаж).

У вітчизняній правовій системі поняття «Корупція» розмите (нечітко визначене). Однак відсутність нормативного визначення подібних злочинів не може стати перешкодою для правової оцінки правопорушень.

Викладене дослідження дозволяє зробити деякі висновки. Специфічність визначення корупції наразі має відображати окремі сторони об'єкта. Вивчення проблем корупції у багатоаспектному розумінні (моральне, політичне та соціально-економічне явище), об'єднання злочинів у комплекс неетичних та протиправних дій дозволить розширити сприйняття корупції, як негативного явища на теренах України.

Висновки. На сьогоднішній день не існує чіткого розуміння змісту та сутності корупційних злочинів для всіх політичних систем.

Корупцію характеризують універсальним явищем, яке недостатньо досліджене будь-якою галуззю. Її потрібно досліджувати комплексно,

враховуючі правові аспекти, філософські, соціальні, а також економічні характеристики.

На нашу думку, поняття «Корупція» – протизаконна експлуатація особою власних владних повноважень (посадового становища) з метою отримання вигоди матеріального чи нематеріального характеру у власних інтересах або для інших осіб.

В антикорупційному законодавстві України визначення «Корупція» перевантажене кримінально-правовими ознаками. Це поняття не торкається багатьох сфер, де корупційна діяльність укорінилася.

Традиційне трактування корупції має істотний недолік, що зумовлюється вузьким підходом, коли держава – одна величезна корупційна схема, а державний службовець – корупціонер, що має певні обов'язки, які можна використовувати задля особистої вигоди. В цьому випадку інша сторона корупції залишається непоміченою (знаходиться у тіні). Розмежування виключно в соціально-економічній системі влади та бізнесу оправдане, але це не дозволяє відображати зміни політичної системи України.

Поняття корупції, виявлення її сутності необхідно аналізувати у контексті взаємозв'язку певної сфери суспільних взаємовідносин. Зокрема, корупцією вважається особливий тип взаємного обміну, що пов'язує окремих людей, різні установи в єдину соціальну одиницю.

Список літератури:

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. Київ, Ірпінськ, 2009. 1736 с.
2. Ожегов С.И., Шведова Н.Ю. Толковый словарь русского языка. 4-е изд., доп. Москва : А ТЕМП, 2006. 944 с.
3. Тимофеева И.Ю. Методы противодействия коррупции: советы предпринимателям. Смоленск : НП ЕСБР, 2010. 68 с.
4. Эстрин А.Я. Должностные преступления. Москва, 1928. С. 28.
5. Макухін О.О. Поняття корупції в Україні та ЄС: порівняльний аналіз, адміністративно-правовий аспект. *Ученые записки Крымского федерального университета имени В.И. Вернадского. Юридические науки*, 2013. № 2-1 (2). С. 55–61.
6. Юридична енциклопедія : в 6 т. Т. 3 / Редкол.: Ю.С. Шемшученко (голова редкол.) та ін. Київ : «Укр. енцикл.», 1998. 741 с.
7. Про засади запобігання і протидії корупції : Закон України № 3206-VI від 7 квітня 2011 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3206-17#Text> (дата звернення: 01.02.2021).
8. Невмержицький С.В. Корупція в Україні: причини, наслідки, механізми протидії. Київ, 2008. 368 с.
9. Кузнецова Н.Ф. Коррупция в системе уголовных преступлений. *Вестник МГУ*. Сер. 11. 1993. № 1. С. 21–26.
10. Будатаров С.М. Понятие коррупции в российском законодательстве и юридической литературе. *Вестн. Том. гос. ун-та*. 2012. № 359. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/ponyatie-korrupsii-v-rossiyskom-zakonodatelstve-i-yuridicheskoy-literature> (дата звернення: 01.03.2021).
11. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції : міжнародний документ від 31.10.2003. *Відомості Верховної Ради*, 2007. № 49.
12. Конвенція Ради Європи про кримінальну відповідальність за корупцію 1999 р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення: 01.02.2021).
13. Клімова С.М. Організація запобігання та протидії корупції в Україні. Харків, 2012. 283 с.
14. Побережний В.В. Сутність та причини корупції в системі органів державної влади. URL: <http://www.academy.gov.ua/ej/ej12/txts/10prowdv.pd0f> (дата звернення: 01.02.2021).
15. Політова А.С. Поняття корупції: проблеми визначення. *Порівняльно-аналітичне право*. 2013. № 3-2. С. 268–272.
16. Про запобігання корупції : Закон України № 1700-VII від 14.10.2014 р. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1700-18> (дата звернення: 01.02.2021).
17. Закон України “Про боротьбу з корупцією” (1995 рік) № 356/95-ВР від 05.10.1995. URL: zakon.rada.gov.ua/laws/show/356/95-%D0%B2%D1%80/ed19951005#Text (дата звернення: 01.02.2021).
18. Кодекс поведінки посадової особи щодо підтримання правопорядку : резолюція 34/169 Генеральної асамблеї ООН від 17.12.1979 р. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995282> (дата звернення: 01.02.2021).
19. Цивільна конвенція про боротьбу з корупцією : прийнята Комітетом міністрів Ради Європи 04.11.1999 р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=994102> (дата звернення: 01.02.2021).
20. Соціально-психологічні аспекти виявлення і попередження корупції та інших правопорушень серед працівників міліції / за заг. ред. В.О. Криволапчука. Вінниця : ВНТУ, 2009. 134 с.
21. Фоміна М.В., Кузьменко В.В. Сутність, форми і класифікація корупційних відносин. *Економічний вісник університету*. 2013. Вип. 21(1). С. 182–186. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecvu201321\(1\)31](http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecvu201321(1)31)

References:

1. Busel V.T. (2009) *Velikii tlumachnii slovník suchasnoi ukrains'koi movi* [Large explanatory dictionary of the modern Ukrainian language]. Kyiv. (in Ukrainian)
2. Ozhegov S.I., Shvedova N.Yu. (2006) *Tolkovyyi slovar russkogo yazyka* [Explanatory dictionary of the Russian language]. 4-e izd., dop. Moskva: A TEMP. (in Russian)
3. Timofeeva I.Yu. (2010) *Metodyi protivodeystviya korruptsii: sovetyi predprinimatel'nyam* [Anti-corruption methods: tips for entrepreneurs]. Smolensk: NP ESBR. (in Russian)
4. Estrin A.Ya. (1928) *Dolzhnostnyie prestupleniya* [Official crimes]. Moskva. (in Russian)
5. Makukhin O.O. (2013) Ponyattya koruptsii v Ukraini ta ES: porivnyal'nii analiz, administrativno-pravovii aspekt [The concept of corruption in Ukraine and the EU: a comparative analysis, administrative and legal aspect]. *Uchenye zapiski Krymskogo federal'nogo universiteta imeni V.I. Vernadskogo. Yuridicheskie nauki*, no. 2-1 (2), pp. 55–61.
6. Shemshuchenko Yu. S. (1998) *Yuridichna entsiklopediya* [Legal Encyclopedia]: v 6 t. T. 3. Kyiv: «Ukr. entsikl». (in Ukrainian)
7. Law of Ukraine Pro zasady zapobigannya i protidii koruptsii no. 3206-VI vid 7 kvitnya 2011 roku. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3206-17#Text> (accessed 01 February 2021).
8. Nevmerzhits'kii E.V. (2008) *Koruptsiya v Ukraini: prichini, naslidki, mekhanizmi protidii* [Corruption in Ukraine: causes, consequences, mechanisms of counteraction]. Kyiv. (in Ukrainian)
9. Kuznetsova N.F. (1993) Korruptsiya v sisteme ugovnykh prestuplenii [Corruption in the criminal system]. *Vestnik MGU*. Ser. 11, no. 1, pp. 21–26.
10. Budatarov S.M. (2012) Ponyatie korruptsii v rossiiskom zakonodatel'stve i yuridicheskoi literature [The concept of corruption in Russian legislation and legal literature]. *Vestn. Tom. gos. un-ta*, no. 359. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/ponyatie-korruptsii-v-rossiyskom-zakonodatel'stve-i-yuridicheskoy-literature> (accessed 01 March 2021).
11. International Document (2007) Konventsia Organizatsii OB'ednanikh Natsii proti koruptsii vid 31.10.2003. Vidomosti Verkhovnoi Radi, no. 49 (accessed 01 March 2021).
12. Konventsia Radi Evropi pro kriminal'nu vidpovidal'nist' za koruptsiyu (1999). URL: <http://zakon.rada.gov.ua> (accessed 01 March 2021).
13. Klimova S.M. (2012) *Organizatsiya zapobigannya ta protidii koruptsii v Ukraini* [Organization of Prevention and Counteraction to Corruption in Ukraine]. Kharkiv. (in Ukrainian)
14. Poberezhnii V.V. Sutnist' ta prichini koruptsii v sistemi organiv derzhavnoi vladi [The essence and causes of corruption in the system of public authorities]. URL: <http://www.academy.gov.ua/ej/ej12/txts/10pwodv.pdf>
15. Politova A.S. (2013) Ponyattya koruptsii: problemi viznachennya [The concept of corruption: problems of definition]. *Porivnyal'no-analitichne pravo*, no. 3-2, pp. 268–272.
16. Law of Ukraine Pro zapobigannya koruptsii № 1700-VII vid 14.10.2014 r. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1700-18>
17. Law of Ukraine Pro borot'bu z koruptsiyeu (1995 rik) № 356/95-VR vid 05.10.1995. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/356/95-%D0%B2%D1%80/ed19951005#Text>
18. Kodeks povedinki posadovoi osobi shchodo pidtrimannya pravoporyadku: rezolyutsiya 34/169 General'noi asamblei OON vid 17.12.1979 r. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995282>
19. Tsivil'na konventsia pro borot'bu z koruptsiyeu: priinyata Komitetom ministriv Radi Evropi 04.11.1999 r. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=994102>
20. Krivolapchuka V.O. (2009) *Sotsial'no-psikhologichni aspekty viyavlennya i poperedzhennya koruptsii ta inshikh pravoporushen' sereb pratsivnikiv militsii*. [Socio-psychological aspects of detection and prevention of corruption and other offenses among police officers]. Vinnitsya: VNTU. (in Ukrainian)
21. Fomina M.V. (2013) Sutnist', formi i klasifikatsiya koruptsiinikh vidnosin [The essence, forms and classification of corruption relations]. *Ekonomichnii visnik universitetu*, vol. 21(1), pp. 182–186.